

HISTORIE STRÁŽNÍ SLUŽBY NA ÚZEMÍ ŠUMAVY

PAVEL HUBENÝ

Mgr. PAVEL HUBENÝ

Od roku 1988 působí na Šumavě.

Nejdříve jako řadový zaměstnanec

Správy CHKO Šumava v Sušici, později

krátce jako pracovník Referátu životního prostředí Okresního úřadu v Klatovech,

od roku 1992 opět na Správě Národního parku a Chráněné krajinné oblasti

Šumava. V letech 1993 až 2014 jako

vedoucí CHKO Šumava, od roku 2014

pak ve funkci ředitele Správy Národního parku Šumava.

STRÁŽNÍ SLUŽBOU TO V PODSTATĚ ZAČALO

V roce 1963, kdy byla vyhlášena Chráněná krajinná oblast Šumava (dále CHKO Šumava), bydlel v Sušici Ladislav Vodák, myšlenkový otec vzniku CHKO (a také národního parku). Snažil se vést místní k tomu, aby přírodu chránili. Inicioval v roce 1965 vznik Sboru dobrovolných strážců. Stal se také prvním vedoucím Správy CHKO v Sušici v roce 1970. Tehdejší strážci prováděli spíše dozor, nebo byli takzvanými konzervátory ochrany přírody. Konzervátor nebyl jen „strážce.“ Ve většině případů šlo o znalce a odborníky v určitém konkrétním oboru, kteří měli pravomoc zakročit v případě zjištění nezákonnosti. V roce 1971 vznikla Správa CHKO ve Vimperku a tam se o rok později stal jejím hlavním strážcem Miloš Soukup. S postupně se rozrůstajícími pobočkami Správy tak vznikala první místa profesionálních strážců, jejich počty doplňovali dobrovolníci, kteří chtěli také pomáhat v ochraně přírody a měli raději košili

se znakem CHKO, než pásku pomocníka veřejné bezpečnosti.

Od sedmdesátých let měla každá Správa většinou dva profesionální strážce, každému byl svěřen konkrétní strážní obvod. V osmdesátých letech byla například Správa v Sušici tvořena 11 pracovníky, z toho dva byli strážci s konkrétním strážním obvodem a jeden referent, který je vedl. Zúčastňovali se každotýdenních porad a shromažďovali data o výskytu vybraných druhů, kontrolovali průběh povolené stavební činnosti a prováděli pochůzky v terénu. Často měli za úkol neformálně vyjednávat s místními včetně starostů obcí. Zodpovídali za kontrolu terénního značení a všech terénních prvků. Zajišťovali i drobné opravy. Organizovali také práci „svých“ dobrovolníků. V té době měl každý odborný referent na Správě povinnost provádět strážní službu na turisticky nejzatíženějších místech. V sezóně tak bylo v podstatě během jednoho týdne k dispozici až 5 profesionálů pro výkon strážní služby. Zatímco na vimperské části

Lesy centrální Šumavy. Foto Pavel Hubený

Strážci Národního parku Šumava, Štěpánka Vojtěchová a David Poláček. Foto Štěpán Rosenkranc

CHKO byly pro strážce postupně pořízeny 3 objekty (Jezerní slať, Boubínské jezírko a Černá v Pošumaví), na západě neměli strážci zázemí žádné. Strážní služba tehdy probíhala na výrazně menším území než dnes. Veřejnosti (a některým strážcům) nepřístupné hraniční pásmo a vojenské prostory zabíraly zhruba třetinu celé CHKO Šumava.

PŘICHÁZÍ NÁRODNÍ PARK

K radikální změně ve výkonu strážní služby došlo v roce 1990. S politickou změnou byly zpřístupněny velké plochy dosud uzavřeného hraničního pásma, do nichž se hrnuly davy vyhladovělých milovníků Šumavy. Nebylo neobvyklé, že turisté dojeli autem až k Roklanské chatě. Na Ostrý či Plechý se táhly zástupy. Správa na tento nápor nebyla ani technicky ani personálně připravena, nicméně nově vzniklé Ministerstvo životního prostředí velmi brzy zajistilo dostatek prostředků pro nábor nových pracovníků. Strážců náhle bylo trojnásobné množství a bylo možné začít chránit alespoň rezervace. Po vzniku Národního parku Šumava v roce 1991 se strážní služba rozdělila na dvě části. Početnější část na území národního parku byla v roce 1994 tvořena 4 obvody (Prášílsko, Modravsko, Volarsko a Borovoladsko), v nichž pracovalo 18 profesionálních strážců a 17 dobrovolníků. Ta méně početná v CHKO Šumava, kde pracovalo dalších 10 profesionálních strážců a zhruba 10 dobrovolníků.

FORMOVÁNÍ STRÁŽNÍ SLUŽBY BYLO KOMPLIKOVANÉ

Po převzetí správy lesů Správou Národního parku Šumava a Chráněné krajinné oblasti Šumava v roce 1993 nastaly rychlé změny. Především velmi brzo došlo k velkému napětí mezi terénními pracovníky lesnického personálu a strážci, kteří se už znali z předchozí většinou konfliktní praxe. Od roku 1995 to řešil ředitel Správy tím, že strážcům v národním parku zakázal vyhodnocovat lesnickou činnost jako činnost s nezákonnými efekty. Měli se zaměřovat hlavně na veřejnost. A i tady měli působit hlavně osvětově, nikoli represivně. Protože už od roku 1994 se stále více profiloval návrh oddělení zbytku CHKO od národního parku – a ten trval v podstatě dalších 10 let, vedl k zásadně odlišnému vývoji v obou velkoplošných chráněných územích. Zatímco v národním parku byla skupina profesionálních strážců početně stabilizována a jejich úkoly se neměnily, na Správě CHKO začaly probíhat změny, které měly nově se rodící Správu CHKO Šumava více přizpůsobit poměrům v Českém ústavu ochrany přírody a v jiných CHKO v České republice. Do té doby správu CHKO Šumava zajišťovalo více jak 20 lidí, nově vzniklá Správa CHKO cílila k max. 13 lidem. A tak se v CHKO Šumava postupně počty strážců snižovaly. Po roce 2000 pak postupně odchody strážců ze Správy nebo přechody do národního parku vedly k jedinému, poslednímu, strážci v CHKO Šumava v roce 2010. Ano, v celé CHKO docházelo k postupnému

snižování zaměstnanců jako v celé státní správě, a protože CHKO Šumava byla z pohledu tehdejší Správy Národního parku Šumava zbytečná, byl tlak v CHKO Šumava na snižování největší. Do roku 2011 byla CHKO Šumava v podstatě bez profesionálních strážců, občasný dohled zajišťovali jen strážci působící na území národního parku a pár dobrovolníků.

ALE ANI V NÁRODNÍM PARKU TO NEMĚLI JEDNODUCHÉ

Přetrvávající tichý konflikt mezi strážci a lesníky z devadesátých let působil na strážce demotivujícím efektem. Rovněž stále se měnící pravidla ochrany přírody – zejména s ohledem na ochranu nejceněnějších lesních komplexů, nedovolovala ani moc účinně vysvětlovat principy ochrany přírody veřejnosti. Eskalace společenského dění kolem otázky, zda kůrovcem napadené smrky kácet nebo ponechávat přírodě, zvyšovala agresivitu návštěvníků v obou názorových směrech. Strážní služba se tak vstřebala více do sebe. Komplikovanost prostředí, ve kterém musela strážní služba pracovat, se promítla i do postojů jednotlivců. Každý to řešil po svém – někdo se soustředil jen na svou oblíbenou lokalitu, jiný začal mapovat křížky, další se zcela vyhýbali lidem. První případy fyzických útoků na strážce tuto situaci jen zhoršily. Strážní služba se stávala více nástrojem podávání informací, než kontrolní či represivní složkou. V roce 2006 byla strážní služba součástí sekce veřejných vztahů společně s propagací, ekologickou výchovou a fundraisingem. V té době už bylo jasné, že strážní služba je z různých důvodů skupinou těžko organizovatelnou. Tento problém vyřešil další ředitel tím, že přesunul a podřadil strážní službu lesnickému personálu. Tím se strážci stali podřízenými jednotlivých fořtů a stali se tak „děvčaty pro všechno“. První dekáda nového tisíciletí byla tedy z dnešního pohledu dobou temna pro všechny šumavské strážce. V národním parku i v chráněné krajinné oblasti.

PROPOJENÍ S INTEGROVANÝM ZÁCHRANNÝM SYSTÉMEM

V roce 2009 došlo ve strážní službě národního parku k další významné změně. V CHKO v té době už strážní služba téměř neexistovala. V národním parku nastala potřeba vzniku samostatné jednotky požární

Strážce Pavel Nedvěd před stánkem Národního parku Šumava. Foto Vít Chlada

ochrany. Ta skutečně v roce 2010 vznikla na půdorysu nově vzniklé informační a strážní služby uvnitř odboru péče o lesy. Strážci se opět sešli pod novým vedoucím a stali se samostatnou organizační jednotkou. Se stále sílícím propojením s integrovaným záchranným systémem (IZS) fungovali spíše jako záchranáři, než jako strážci. Školení, výcvik a držení celodenních pohotovostí v rámci IZS stále více vysával část personálu z terénu a z dohledu v území. Tento

stav přetrvával i později, v době, kdy se členy jednotky stali i zástupci lesnického personálu a jiných složek správy a strážní služba byla převedena pod odbor výkonu státní správy. I přesto byla strážní služba jen problematicky říditelná, neboť někteří strážci měli dva vedoucí: vedoucího strážní služby a velitele jednotky požární ochrany. A ti se ne vždy dokázali dohodnout.

BUDOUCNOST?

Dnes se nacházíme v období, do kterého se promítá nová právní úprava národních parků z roku 2017. Národní park má nové dlouhodobé cíle. Kdysi roztroušené 1. zóny nahrazuje velkými přírodními zónami, do kterých je možný volný vstup, a územím vyžadujícím speciální ochranu před vstupem veřejnosti se stává nově vytvořená kategorie klidového území. Za poslední desetiletí se rovněž ukázalo, že absence strážců na území CHKO byla velkou chybou. Nakonec si Správa CHKO začala z nouze zajišťovat ochranu nejceněnějších lokalit smlouvami o dílo. A kupodivu se takový způsob ukázal jako velmi efektivní. V národním parku jsme poznali, že pro maximální nasazení strážců v terénu a pro jejich dostatečnou flexibilitu je nezbytné jejich uvolnění z povinností jednotky požární ochrany. Pro zvýšení efektivity dohledu v území je pak potřeba se začít soustředit na ochranu nejcitlivějších území. Změna z celoplošného a málo efektivního

dohledu na celém území NP a CHKO na koncentrovanou ochranu klidových území a rezervací není některými dosavadními strážci přijata a řada z nich, mezi nimi i ti nejkvalitnější, z organizace odešla. Přesto je před Správou klíčový úkol: do pěti let zdvojnásobit počet strážců a soustředit jejich činnost na ochranu nejceněnějších území jak v národním parku, tak v chráněné krajinné oblasti. Přitom je nezbytné více propojit spolupráci strážců s jejich kolegy z Národního parku Bavorský les. Vedle početního navýšení je nutné celou stráž přírody konečně sjednotit a dát jí personální stabilitu a jasné ukotvení ve struktuře celé organizace. Krásné by bylo zapomenout na staré křivdy a více propojit strážní službu s lesním personálem, který má dnes také už zcela jiné cíle.

Vlastně snadný cíl... A dosažitelná vize. Škoda, že nevznikla společně s národním parkem.

